

Belovics Ervin

A büntetés-végrehajtás ügyészi törvényességi felügyeletének szerepéről

A büntetés-végrehajtást övező garanciarendszerhez hozzátartozik az adott végrehajtási tevékenységet irányító vezető – e minőségéből fakadó – belső ellenőrzésén túlmenően az ügyészi törvényességi felügyelet, a bírósághoz fordulás lehetősége, a társadalmi ellenőrzés, valamint az elítéltnak – mint minden embernek – a joga, hogy az ombudsmanhoz, illetve a nemzetközi szervezetekhez forduljon. (A nemzetközi szervezetek látogatásai a börtönökben ezt a garanciarendszert tovább erősítik.)

A törvényesség fontosságának kérdésében a világon egyetértés van. Az erre való törekvés összeköti az országokat, még ha különböző is a sajátos történelmi útjuk során kialakult jogrendszerük, intézményrendszerük. A büntetés-végrehajtás törvényessége és annak felügyelete az egyes államok elsődleges feladatát kell, hogy képezze. A büntetés-végrehajtásnál a törvényesség tartalmilag magában foglalja, hogy a büntetés-végrehajtási szervek rendeltetésüknek megfelelően működnek, mindent megtesznek a büntetés és a büntetőjogi intézkedés, a büntető eljárási kényszerintézkedés céljának megvalósítása érdekében. A törvények prioritásának biztosítása – nemcsak mennyiségi, hanem minőségi értelemben is (tartalmi, a végrehajtás szempontjából kézzelfogható mondanivaló) – egyik alapvető tartópillére a jogállamnak.¹

A személyes szabadsággal összefüggő törvénysértések, mulasztások megszüntetése pedig konkrét esetekben egy jogállamban azonnali intézkedést igényel. A törvényességi felügyelet hatékonyságát a vizsgálati és intézkedési jogkör biztosítja. Éppen ezen okok miatt alakult ki már a régmúlt történelem folyamán a világ nagy részén évszázados klasszikus értékekkel is rendelkező sajátos ügyészi törvényességi felügyelet. Az ügyészeknek kezdettől fogva a vádképviselő mellett egyik legfontosabb funkciója volt a fogvatartások felügyelete, és ezzel összefüggésben a jogorvoslatok intézése. Minden törvénysértés lehetlenné teszi a büntetési cél megvalósítását, más szóval törvénytelen eszközökkel nem töltheti be rendeltetését egyetlen büntetőbírósági vagy más hatósági határozat sem. A büntetés-végrehajtási szervek tevékenységének minősége, jogszerűsége alapvető feltételként befolyásolja a szankcionálás eredményességét.

A törvényesség biztosításának tartalmát vizsgálva kiinduló pontunk, hogy a törvényesség biztosítása nem más, mint a törvények uralmának, a jogállamiságnak a tényleges érvényre juttatása egyes konkrét esetekben. Olyan elv, amelynek az állam tevékeny-

¹ V. ö. Kiss László: Gondolatok az alkotmánykoncepcióról. Az új magyar alkotmányos rend perspektívái. Janus Pannonius Tudományegyetem Baráti Társasága. Pécs, 1996. június 1. 2. oldal.

sége során ténylegesen és maradéktalanul érvényesülnie kell, így akkor is, amikor az állam nevében eljáró személyek vagy szervezetek közhatalom birtokában lépnek fel más jogalanyokkal szemben. A törvényesség biztosítása tehát azt jelenti, hogy minden állami hatóság, szerv köteles a rá vonatkozó törvényeket maradéktalanul megtartani, döntéseinek kialakítása során a rá vonatkozó anyagi és eljárási jogszabályokat következetesen figyelembe venni.²

A büntetés-végrehajtás törvényességi felügyelete két oldalról közelíthető meg. Egyrészt érvényt kell szerezni a fogvatartottak jogainak, hogy sajátos helyzetükben ne érje őket több hátrány, mint amit a törvény előír; másrészt gondoskodni kell a többi ember, a társadalom jogainak védelméről azáltal, hogy akit elítéltek, azon valóban hajtsák végre az ítéletet. Fontos követelmény az is, hogy ne maradjon el egyetlen büntetés, illetve büntetőjogi intézkedés végrehajtása sem, mert különben az egész büntetőeljárás célját és értelmét veszti. Az ügyészi törvényességi felügyelet a fogvatartottak jogi helyzetének védelméhez, a jogérvényesüléshez járul hozzá ellenőrzéseivel, tényfeltárásaival, vizsgálataival és más felügyeleti jogosítványai gyakorlásával az állam büntetőhatalmi igényének alkotmányos, törvényes keretek között tartását segítve. „Az ügyészi tevékenység a büntető igazságszolgáltatás folyamatát egészében átfogja, annak minden szakaszára kiterjed, mintegy összekötve a büntető felelősségre vonás szakaszait; a nyomozást, a bírósági tárgyalást, a büntetés-végrehajtást, sőt, az ezt követő visszailleszkedést. Az ügyész a bűnügyet teljességében átlátva tudja megtenni a szükséges intézkedést. A büntetés-végrehajtási ügyészi törvényességi felügyelet – amely bizonyos tekintetben elkülönül a többi ügyészi tevékenységtől, de egyben tartja a szoros munkakapcsolatot is – jelenti az állampolgárok, az elítéltek jogainak védelmét, de egyben az állam büntetőigénye érvényesülésének eszközét is, a társadalom és a többi állampolgár védelmét, az állami szervek kötelezettségei teljesítésének kikényszerítését, az esetleges joggal való – mindkét oldalú – visszaélés kiküszöbölésének garanciáját. Célja a büntető határozat törvényes végrehajtásának elősegítése, de cél annak előmozdítása is, hogy az adott büntetés, intézkedés betöltsé rendeltetését, amit a törvénysértések feltárásával, megelőzésével szolgál.”³

A társadalom védelme érdekében a szabályszegőket felelősségre kell vonni, s ha szükséges, szabadságukban is korlátozni kell őket, de ugyanakkor velük szemben mindvégig törvényesen, a jogállamiság követelményeinek megfelelően kell eljárni. Jogállamban az állami büntetőhatalom nem korlátlan, a bűnösnek talált és felelősségre vont egyén nem lehet teljesen kiszolgáltatott. A fogvatartottnak sem csupán kötelességei vannak, hanem jogokkal is rendelkezik, amelyek érvényesítésében nem lehet akadályozni. A büntetés-végrehajtás alkotmányos kereteit adja a kínzás, kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmód és büntetések tilalma, valamint az emberi méltósághoz, személyi biztonsághoz való jog. A fogvatartottakkal szembeni jogsértések kiszűrésére és a nemzetközi elvárásoknak is megfelelő törvényes bánás-

2 V. ö. Európai Legfőbb Ügyészek 6. Konferenciája. Council of Europe, Legfőbb Ügyészség. Budapest, 2005. 60-63. oldal.

3 Vókó György: Magyar büntetés-végrehajtási jog. Dialóg Campus. Budapest-Pécs, 2006. 412. oldal.

mód érvényesülése érdekében a megelőző, ellenőrző tevékenység alapvető hangsúlyt kap. Az országosan, valamennyi fogva tartó szervnél és helyen történő rendszeres igazságügyi ellenőrzés jelentősen hozzájárulhat az esetleges bántalmazások megelőzéséhez is.

Az ENSZ Gazdasági és Szociális Tanácsa Bűnmegelőzési és Ellenőrzési Bizottsága 11. ülészakán Bécsben kiadott EAC 5/1990/1. számú határozatának melléklete 11. és 15. pontja szerint is az ügyészeknek aktív szerepet kell játszaniuk a bírósági határozat végrehajtásában, illetve felügyeletében; kellő figyelmet kell fordítaniuk a hatalommal való visszaélések, az emberi jogok súlyos megsértésének megakadályozására.

A kínzás és más kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések és bánásmód elleni nemzetközi egyezmény betartásán örökődő Kínzás Elleni Bizottság (CPT) 1994. évben Magyarországon tett látogatása alapján készített jelentésében hangsúlyozta az ügyészség büntetés-végrehajtás törvényessége feletti tevékenységének a jelentőségét a jogvédelemben, a fogvatartottakkal való törvényes bánásmód biztosításában. A bizottság 1999. évi hasonló jellegű jelentésében kiemelte az ügyészség szerepét a kínzás megelőzésében.

Az Emberi Jogok Európai Bizottsága 21.967/1993. számú ügyében az ügyészi törvényességi felügyelet jogorvoslati szerepét tette nyomatékosná.

1994-ben két, az Európa Tanács által szervezett nemzetközi tanácskozáson (Pilis-szentkereszten a büntetés-végrehajtással, Budapesten az ügyészség szerepével kapcsolatban) megfogalmazást nyert az ügyészség büntetés-végrehajtással kapcsolatos feladatának fontossága.

Az Európa Tanács neves szakértői az „Európai börtönök törvényességi felügyelete” című tanácskozáson ajánlásként fogalmazták meg a magyar megoldást, jelesül az ügyészség kontrollszerepét a büntetés-végrehajtás vonatkozásában (1996.)

„Az ügyészség feladata valamennyi országban sokoldalú. Súlypontja azonban a bűnüldözés és a vádképviselés. Ehhez jön a büntetés-végrehajtás vagy a büntetés-végrehajtás felügyelete.”⁴

Az ügyész rendeli el a büntető ítélet végrehajtását Norvégiában, Hollandiában, az ügyészség a büntetés-végrehajtási hatóság Németországban, illetve közreműködik a büntetés-végrehajtás felügyeletében Franciaországban, Hollandiában, Olaszországban stb. Kegyelmi hatóságként működik Németország egyes tartományaiban, amelyekben részben a kegyelmi döntések előkészítésében működik közre, részben átruházott hatáskörben a kegyelmi döntések meghozatalára jogosult. Vezeti a bűnügyi nyilvántartást Franciaországban, Németországban. Franciaországban kifejezetten az ügyészség feladata a jogerős bírói döntés végrehajtása és a kapcsolódó adminisztratív feladatok ellátása is. Hollandiában kizárólagosan az ügyészek kötelezettsége annak ellenőrzése, hogy

4 Az idézet Hans Heinrich Jeschektől származik. Ld. Pusztai László (szerk.): Az ügyészség helye, szervezete és funkciója egyes polgári demokráciákban. Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet. Budapest, 1994. 118-119. oldal.

végrehajtanak-e minden büntetőítéletet, és az ezekkel kapcsolatos kényszerintézkedéseket.⁵

A tudományos kutatások, nemzeti referátumok megerősítették a világon, hogy valamilyen mértékben célszerű bekapcsolni az ügyészséget a büntetés-végrehajtásba.⁶

A büntetés-végrehajtás feletti ügyészi törvényességi felügyelet hazai történeti előzményeit illetően az állapítható meg, hogy e körben olyan hagyományos ügyészi feladatról van szó, amely szinte egyidős magával az ügyészséggel, az ügyészeknek ugyanis kezdettől fogva az egyik alapvető feladata volt a fogva tartások felügyelete és az ezzel összefüggő jogorvoslatok intézése. Már az 1871. XXXIII. törvénycikk – amely hazánkban az egységes ügyészi szervezetet megteremtette – a királyi ügyészség feladatává tette a fogva tartások, a jogerős ítéletek foganatosításának ellenőrzését. E feladat bővült az 1896. évi XXXIII. törvénycikk rendelkezései folytán. A büntetés-végrehajtási ügyészi felügyeleti tevékenység az elmúlt egy és negyed század alatt nem volt töretlennek mondható, voltak időszakok – például az 50-es években –, amikor háttérbe szorult, azonban az idő bebizonyította ezen ügyészi munka szükségességét, szerepének fontosságát.

Az Alkotmány 51. §-ának (2) bekezdése a rendszerváltozás óta tartalmazza⁷, hogy „az ügyészség... felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett” (előtte ez nem volt benne), amit a Magyar Köztársaság ügyészségéről szóló többször módosított 1972. évi V. törvény önálló fejezetében, a IV. fejezetben részletez. Az igazságszolgáltatás és a büntetés-végrehajtás tevékenységében nincs súlyosabb követelmény, nagyobb érték, mint a törvényesség megtartása. A büntetés-végrehajtási törvényességi felügyeleti és jogvédelmi (továbbiakban röviden: szakági) ügyészi tevékenység szerepe, jelentősége, valamint az ezzel párhuzamosan az e szakterületen dolgozó ügyészekkel szembeni elvárás az elmúlt években egyre növekedett.

A büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló törvényjavaslatból is kitűnik, hogy e folyamat folytatódik. Az eddig alkalmazott joganyag változásának, megújulásának (Btk., Be., a hatósági erkölcsi bizonyítványról és a bűnügyi nyilvántartásról szóló törvény, a személy- és tárgykörözésről szóló törvény, a külföldiek beutazásáról és tartózkodásáról szóló törvény stb.), a feladatkör bővülésének időszaka volt az elmúlt 18 év, és előre láthatóan ez a folyamat folytatódik.

A klasszikus értékekkel rendelkező sajátos ügyészi törvényességi felügyeletnek egyrészt érvényt kell szereznie a fogvatartottak, felelősségre vonás hatálya alatt állók jogainak, hogy sajátos helyzetükben ne érje őket több hátrány, mint amit a törvény előír; másrészt gondoskodnia kell a társadalom többi tagja jogainak védelméről azáltal, hogy akit elítéltek, vagy más felelősségre vonási forma alatt áll, azon valóban hajtsák végre a kiszabott büntetést. A szakági ügyész a jogérvényesüléshez járul hozzá ellenőrzéseivel, vizsgál-

- 5 Dato Steenhuis: A büntetőeljárás Hollandiában. In: J. E. Hall Williams (szerk.): Az ügyész szerepe. Nemzetközi igazságszolgáltatási szeminárium. School of Economics and Political Science. London, 1987. 61-72. oldal.
- 6 U. o. 128. oldal, valamint Lars Kuipers: Az ügyészség Hollandiában. Magyar Jog. 1999. évi 4. szám. 228-229. oldal.
- 7 V. ö. 1989. évi XXXI. törvény 31. §.

lataival, tényfeltárásaival és más alkotmányos jogosítványai gyakorlásával – a végrehajtás egész folyamatának törvényes keretek között tartását segítve. Munkaköre tartalmazza a rendszeres, illetve a soron kívüli, szükség szerint azonnali ellenőrzést, vizsgálatot, adott esetben a haladéktalan jogi (bűnügyről lévén szó: büntetőjogi vagy büntetés-végrehajtási jogi) intézkedési jogosultságot; minden bűnüldöző, igazságszolgáltató, végrehajtó, igazságügyi igazgatási szerv irányában az indítványozási jogosultságot. Ezek együttes megléte biztosítja, jelenti a törvényességi felügyelet elvárható funkcionálását.

Az emberi, az állampolgári jogok biztosítása iránti igény ott a legerősebb, ahol az állam a legsúlyosabban korlátozhatja ezeket, vagyis a büntető jogszabályok végrehajtása során, mert magának a büntetésnek törvényben meghatározott tartalma egyes jogok korlátozása, gyakorolhatóságának időleges szüneteltetése. A személyes szabadsággal összefüggő esetleges törvénysértések, mulasztások megszüntetése konkrét esetekben egy jogállamban azonnal intézkedést igényel. Ezt biztosítja a szakági ügyészek vizsgálati és intézkedési jogköre, amellyel az utóbbi években is kitartó következetességgel éltek. Vizsgálatok és ellenőrzések végzésével feltárták a jogszabálysértéseket, és a megszüntetésük, valamint a megelőzés érdekében is határozottan felléptek. A megnőtt, szélesebb körűvé vált feladatok ellátása, az új követelményeknek való megfelelés aktív feltáró, vizsgálati munkát igényelt, és határozott fellépést a jogszabálysértésekkel szemben.

Változó jogszabályi környezetben, új kihívásokkal kellett szembesülni az európai uniós harmonizáció folytán e szakági munka ellátása során is. Alapvető szempontunk szerint a büntetés-végrehajtás akkor tudja korunkban is betölteni szerepét, ha úgy tud hatékonyan működni, hogy maradéktalanul megfelel a jogállamiság követelményeinek. Az Európa Tanács miniszteri bizottsága 2000. október 6. napján fogadta el 19. számú, „Az ügyészség szerepe a büntető igazságszolgáltatási rendszerben” című ajánlását [Rec. (2000) 19.]. Ennek 1. pontja szerint „Az ügyészség hatóság, amely a társadalom nevében és a közérdek védelmében biztosítja a törvény alkalmazását mindazokban az esetekben, amikor a törvénybe ütköző magatartás büntető szankcióval fenyegetett, szem előtt tartva mind az egyén jogait, mind a büntető igazságszolgáltatási rendszer hatékonyságát”. Az ajánlás 3. pontja értelmében az ügyész felügyeli a bírói határozatok végrehajtását. Az ajánláshoz fűzött magyarázat szerint az ügyész szerepe rendszerként változik a bírósági határozatok végrehajtását illetően. „Bizonyos esetekben az ügyész maga rendeli el a bírósági határozat végrehajtását, más esetekben felügyeli a végrehajtást; minden esetben a szerepe rendkívül fontos, amikor szabadságvesztésről van szó” – tartalmazza a dokumentum.

Az ügyészségi törvényt módosító 2001. évi XXXI. törvény rendelkezései nyomán teljessé vált a személyes szabadságot korlátozó intézkedések végrehajtásának jogszabályi háttere, szervezeti rendszere, valamint ennek törvényességi felügyelete. A módosított törvény 11. §-a alapján megvalósult a ma már minden fogvatartási helyre, minden szabadságkorlátozásra kiterjedő ügyészi törvényességi ellenőrzés, vizsgálat. Megszűnt tehát a jogállami ellenőrzés alatt nem álló személyes szabadságkorlátozás lehetősége.

Feladatkör-bővülés volt a nyomozó hatóságok előállító helyiségeiben foganatosított személyes szabadságot korlátozó intézkedések törvényességi felügyelete, a határőrség

közösségi szállásain elhelyezett külföldi állampolgárok jogi helyzetének figyelemmel kísérése, valamint a házi őrizet, a szabálysértési elzárás, az idegenrendészeti őrizet végrehajtásának, a büntügyi nyilvántartás kibővült feladatainak törvényességi felügyelete, a nemzetközi egyezményekből adódó kötelezettségek teljesítéséből származó újabb feladatok.

A büntetés-végrehajtás törvényességének biztosításához szükséges jogszabályi rendelkezések korszerűsítése, továbbá az új kihívásoknak megfelelni tudó szervezeti háttér megújulása érdekében végzett munka eredményeképpen az elmúlt években kiszélesedett a szakági ügyész eszköztár is.

A törvény 12. és 12/A. §-a kifejezetten bővítette a jogellenes, így a törvénybe és nemzetközi egyezségokmányokba ütköző magatartás megelőzése, feltárása, megszüntetése érdekében tehető ügyész intézkedések körét is. A szakág önálló szervezeti egységben történő, a büntetőeljárás szakaszainak logikáját követő újjászervezése és működése nemcsak az Európa tanácsi ajánlást elégitette ki, de jelentős mértékben megnövelte a tevékenysége iránti jogvédelmi igényt, feladatköre több jogszabályi rendelkezés folytán kifejezetten megnőtt, új megnevezése – nevének a jogvédelmi szóval történő kiegészítése – találónak bizonyult, tükrözi a ténylegesen végzett tevékenységét. Az új elnevezést a nemzetközi kapcsolatokban és a strasbourgi szerveknél is érthetőnek, jó hangzásúnak találták.

Több minisztérium (Igazságügyi és Rendészeti, Honvédelmi, Egészségügyi Minisztérium stb.) illetékes részlegeinél, több országos parancsnokságon (Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Határőrség Országos Parancsnoksága, Országos Rendőr-főkapitányság), három országos hivatalnál (Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala Hatósági és Felügyeleti Főosztály Büntügyi Nyilvántartó Osztály, Igazságügyi Minisztérium Pártfogó Felügyelői és Jogi Segítségnyújtó Szolgálat Országos Hivatala, Belügyminisztérium Bevándorlási és Állampolgársági Hivatala), ezek területi szerveinél, így 33 büntetés-végrehajtási intézetnél, közel 100 rendőrségi fogdában, ennél is több nyomozó hatósági előállító helyiségben, a mellékbüntetések és az intézkedések végrehajtása kapcsán pedig számos egyéb helyen is folytat rendszeresen vizsgálatokat, ellenőrzéseket az országban 34 ügyész, akik közül 11 más – nem bűnügyekben bíróságon nyilvánosan vádat képvisel (amit Strasbourgban nem fogadnak el) – összeegyeztethető szakági munkája mellett végzi e feladatokat is.

Rendszeressé és gyakoribbá vált a minden (büntügyi és igazgatási) személyes szabadságkorlátozás végrehajtására kiterjedő ügyész törvényességi felügyelet olyan módszereinek, mint az ellenőrzésnek és a vizsgálatnak az alkalmazása, ami teljes mértékben megfelel a strasbourgi ajánlásoknak. Kiemelendő, hogy a működő fogva tartási helyek 2001. július 1. napjától – az ezt megelőzően egyszeri helyett – havonta kétszeri ellenőrzése országosan komoly mértékben több ellenőrzést, vizsgálatot jelentett. Tárgya a fogva tartásra vonatkozó valamennyi jogszabályi rendelkezés érvényesülése. A nem fogva tartással járó főbüntetésekkel, a büntetőjogi intézkedésekkel és más feladatkörébe tartozó tevékenységével a keretek túllépésének elkerülése végett csak érintőlegesen foglalkozom, ami nem jelenti azt, hogy ezek a gyakorlatban elhanyagolhatók lennének.

A bv. ügyész folyamatosan vizsgálja a fogvatartás rendjének –különösen a fogvatartás körülményeinek, a kényszerítő eszközök alkalmazásának – törvényességét; így az őrizet, az előzetes letartóztatás, az előállító helyiségben foganatosított szabadságkorlátozás, a szabálysértési elzárás, az idegenrendészeti eljárásban elrendelt őrizet, a közösségi szálláshelyen kijelölt kötelező tartózkodás végrehajtására vonatkozó jogszabályokban előírt jogok biztosítását és a köteleességek teljesítésének megkövetését.

Minden egyes vizsgálat alkalmával kiemelt feladat – külön intézkedésben meghatározottak szerint – a fogvatartottakkal való bánásmód ellenőrzése. A bv. ügyésznek hivatára legalább kétszer meg kell vizsgálnia a befogadás alapjául szolgáló iratok szabályszerűségét, az ezekben írt ügyészi vagy bírói rendelkezések végrehajtását, a fogvatartási határidők betartását.

Többek között vizsgálatának tárgya például a büntetőeljárás jogok közül a védővel való kapcsolat (különös tekintettel a kirendelt védőkre), az anyanyelv használata, a tolmács igénybevétele, a határozatok kézbesítése, a fellebbezés lehetősége, az irattanulmányozás, az ellátatlan hozzátartozóról való gondoskodás, a vagyoni biztonságba helyezése, az iratok magánál tartása, a tárgyalásra történő előállítás stb. biztosítása. Az intézeti jogok közül a kapcsolattartás (levelezés, látogatás, távbeszélő használata, csomag, tisztasági csomag), a munkában való részvétel, segélyruha, panasz, jognyilatkozat, a konzullal való érintkezés és az ügyészi meghallgatás biztosítása. A bv. ügyész vizsgálatának tárgya továbbá a köteleességek teljesítésének megkövetelése is, valamint a foganatosítás rendje körébe tartozó egyéb kérdések, például az elhelyezési körülmények, a mozgás korlátozottsága, a kényszerselekmények, a motozás, az elhelyezéssel szembeni elkövetés a büntérsáktól, az átszállítás más intézetbe, a nyomozó hatóság részére történő kiadás. Ezen felül az orvosi ellátás, a gyógyszerekkel való ellátás, a ruházat biztosítása, tisztítása, az ágynemű tisztítása, az ételmezés, több órás távollét esetén a hideg étellel való ellátás, az előállítás és szállítás szabályszerűsége, a kártérítés stb.*

A bv. ügyész nemcsak a – fogvatartottól, hozzátartozójától, védőjétől – hozzáérkezett panaszokat, kérelmeket, bejelentéseket intézi, hanem minden vizsgálat alkalmával – kérelem alapján – meghallgatásokat is tart, de emellett a szűrőpróbaszerűen kiválasztott fogvatartottakat is négy szemközt meghallgatja.

A szabadságvesztés végrehajtásának törvényességi felügyelete körében a bv. ügyész évente rendszeresen vizsgálja a befogadási eljárás, a fogvatartás és a szabadtartás törvényességét; a szabadságvesztés végrehajtásának rendjére, az elítéltek jogaira és a kötelezettségeire, anyagi és egészségügyi ellátására, jutalmazására és fegyelmezésére, munkáltatására vonatkozó rendelkezések megtartását. Ellenőrzi a szabadságvesztés felfüggesztését, a rövid tartamú eltávozás, a kimaradás, továbbá az enyhébb végrehajtási szabályok, az átmeneti csoport szabályainak alkalmazásával engedélyezett intézeteken kívüli tartózkodás szabályszerűségét is. Évente tájékozik arról is, hogy az intézet engedé-

8 V. ö. Vókó György: Magyar büntetés-végrehajtási jog. 4. javított kiadás. Dialóg Campus Kiadó. Budapest–Pécs, 2004. 415. oldal.

lyezett elhagyásának lejárta után intézkedtek-e a szabadságvesztés büntetés hátralévő részének foganatba vétele érdekében.”

Annak, hogy az ügyészek nem állnak sorba ezért az – egyébként nagyon széleskörű szakmai és általános műveltséget is igénylő szakági feladatért, egyik oka az állandó készenlét.

Ha a bv. ügyész a fogvatartott súlyos balesetéről értesül, az értesüléstől számított nyolc napon belül köteles megvizsgálni a baleset bekövetkezésének okait és értékelni a fogvatartó szerv vizsgálatának megállapításait, valamint a megelőzés érdekében tett intézkedéseit. Amennyiben a baleset a fogvatartott halálát vagy életveszélyes sérülését okozta, a bv. ügyész köteles a legrövidebb időn belül megjelenni a helyszínen e feladatok elvégzésére.

Ha a bv. ügyész a fogvatartó szervtől vagy máshonnan a fogvatartott haláláról értesül, köteles a legrövidebb időn belül megjelenni a haláleset színhelyén és megvizsgálni a halál bekövetkezésének körülményeit. Bűncselekmény esetén elrendeli az igazságügyi orvosi boncolást.

Ha akár a balesettel kapcsolatban, akár a fogvatartott halála kapcsán a fogvatartó szerv dolgozójának felelőssége merül fel, a bv. ügyész kezdeményezi a megfelelő (büntető, fegyelmi, szabálysértési, kártérítési) felelősségre vonását.

Rendkívüli esemény alatt a fogvatartás rendjét súlyosan zavaró cselekvést, mulasztást vagy más történést kell érteni. A bv. ügyésznek minden ilyen eseménynél – amelyet külön utasítás részletesen felsorolt számára – annak súlyosságától függően, vagy a lehető legrövidebb időn belül, illetve nyolc napon belül a helyszínen meg kell jelennie, hogy a fentebb már leírt vizsgálatot elvégezze, és jelentést tegyen.⁹

A törvényességi követelmények szintjét nem szabad leszállítani, azokból engedményeket tenni a jövőben sem lehet. A fogva tartási helyek nagy száma miatt e tevékenység nemcsak minőségében, hanem mennyiségében is új kihívást jelentett és jelent.

Azáltal, hogy nagyobb súlyt helyeztünk a jogszabálysértések, a jogellenes gyakorlat megelőzésére a fogva tartási helyeken, a gyakoribb ügyészi jelenléttel, vizsgálati és ellenőrző tevékenységgel eleget tettünk az Európa Tanács azon ajánlásainak is, amelyek szerint „rendkívül fontos” a szabadságvesztés végrehajtása során az ügyészi felügyelet.

A fogvatartottakkal szembeni jogsértések kiszűrése és a nemzetközi elvárásoknak is megfelelő bánásmód érvényesülése érdekében a szakági ügyészek ellenőrző, a jogszabálysértést megelőző tevékenysége alapvető hangsúlyt kapott. A szakági ügyészeknek ez a tevékenysége – amely rendszeres nemzetközi ellenőrzés alatt áll (CPT) – elismerést kapott az Európa Tanács Ellenőrző Bizottsága látogatásai alkalmával is.

„A fogvatartási helyek ügyészi ellenőrzése Magyarországon rendelkezik azzal a lehetőséggel, hogy jelentősen hozzájáruljon a bántalmazás, a durva bánásmód megelőzéséhez, és általánosságban fogalmazva a kielégítő fogvatartási körülmények biztosításához” – tartalmazza például a Kínzás és az Embertelen vagy Megalázó Bánásmód vagy

9 V. ö. A büntetés-végrehajtás törvényességének ügyészi felügyeletéről szóló, többször módosított 1/1990. Legf. Ü. utasítás 4-6. §-a.

10 V. ö. 1/1990. Legf. Ü. utasítás 21-22. §-ai.

Büntetés Megelőzésére létrejött Európai Bizottság (CPT) 2003. évi 71. számú határozata. A dokumentum egyúttal pozitívan értékelte a hatékony ügyészi fellépést, továbbá elismeréssel szolt az ezen a területen tanúsított lelkiismeretes ügyészi hozzáállásról.

A fogvatartottakkal való bánásmód rendszeres ügyészi törvényességi vizsgálata fel-tárta az esetenként előfordult bántalmazásokat, visszaéléseket, jogellenes fogvatartá-sokat, megalázásokat is, és jelezte más, eljárásra illetékes szakágak felé a visszaélésre gyanús helyzeteket.

A 2005. évben történt ellenőrzésről szóló 35. számú CPT-jelentés külön üdvözölte an-ak az „ügyészi látogatási rendszernek” a létesítését, amely Magyarországon működik.

A szakági ügyészek által szóban és egyben külön dokumentáltan meghallgatott fog-vatartottak száma az előző évek folyamán országosan például 6–7 ezer főt, de volt, ami-kor 8 462 főt (2004. évben) tett ki. Azonban ennek az ügyészi tevékenységnek mind-össze 17,1%-a került iktatásra, a többi nem is szerepel a munkateljesítmény mérésében. A tervezett jogi szabályozás abba az irányba mutat, hogy több feladat lesz a büntetés-végrehajtási bírói hatáskör bővülésével összefüggésben is e téren, amely a dokumentá-lás, iktatás rendszerében majd változtatásokat igényel. Sok kérelem, panasz elintézése a helyszínen, a fogva tartó intézetben megtörténik azáltal, hogy a szakági ügyész két-szer olyan gyakran, havonta már legalább két alkalommal van jelen a fogva tartó inté-zetekben, és tart meghallgatásokat.

A büntetések végrehajtásával kapcsolatos kezdeményezések száma, a szakág ügyfor-galma évről-évre emelkedett. Az utóbbi 5 évben országos átlagban 53 279 volt, 2007. év-ben azonban 59 878-ra emelkedett. Amennyiben a 34 szakági ügyész (ha nem is vagyunk tekintettel arra, hogy közülük 11 másik – egyébként e szakági munkájával összeegyeztet-hető, tehát tárgyalást nem végző ügyész – szakági munkája mellett végzi e feladatot) kö-zött megosztjuk, 1 567 ügy jut egy-egy szakági ügyészre országos átlagban évente, amely mindegyiküknél 72 üggyel többet jelent, mint 5 évvel ezelőtt volt. Az ügyforgalomban az átlagos növekedés közel 6%-os. A fogva tartó intézetekben folyamatosan végzett ellenőr-zéseiket követően az egyes ügyeket felügyelő ügyészekhez intézett – a határidőkre vonat-kozó – figyelemfelhívásaik is hozzájárultak ahhoz, hogy az év utolsó napjára csökkent a 6 hónapnál hosszabb ideje tartó előzetes fogvatartással járó ügyek száma.

Az új Be. hatályba lépésével kapcsolatos nehézségeket – rendelkezési jog gyakorlá-sa, kapcsolattartás, átszállítások, kiadások stb. – a nyomozás-felügyeleti és vád-előké-sztési szakággal való jó együttműködéssel sikerült kellő időben megoldani. A büntetés-végrehajtással kapcsolatos nevesített intézkedést igénylő kezdeményezések száma (6 061) – amint az utóbbi három évben folyamatosan történt – 2007. évben 2,7%-os emelkedést mutat az előző évi 5 902-höz képest Az előző évvel szemben 2,9%-kal több bv. ügyészi intézkedés történt (a 2006. évi 5 755 helyett 2007. évben 5 594).

A közérdekű munka végrehajtásával kapcsolatos kezdeményezések száma 5 836 volt (1,9%-kal emelkedett), a közérdekű munka szabadságvesztésre átváltoztatásával kapcsolatos indítványok száma viszont 27%-kal nőtt, 2007. évben, 1 181 volt.

Az egyéb kezdeményezések száma (13 136) 2007. évben 3%-kal volt több, mint az előző esztendőben.

A feltételes szabadságra bocsátási ügyekben a bv. bírói eljárásban való részvétel 7 121 volt, ami szintén emelkedést jelent éves összehasonlításban, a feltételes szabadságra bocsátás melletti pártfogó felügyelet elrendelésével kapcsolatos ügyekben történő részvétel viszont az előző évvel majdnem azonos számú volt (1 788, illetve 1 787).

Tovább nőtt a bv. bírói tárgyaláson vagy meghallgatáson való bv. felügyeleti ügyészi részvétel száma 2007-ben, mégpedig 10 827-ről 11 171-re, amely 3,2%-os növekedést jelent. Ezáltal a bv. felügyeleti ügyészek tovább erősítették a bv. bírói határozatok megalapozottságát, elősegítették azok időszerűségét. Az előző évvel közel azonos számú bv. bírói határozat érkezett a főügyészségekre (18 400), 131 ügyben fellebbezést jelentettek be, amelyek eredményessége jelentősen javult.

2007. évben a bíróság előtti büntetés-végrehajtással kapcsolatos jogerősen befejezett ügyek száma 19 087-et tett ki, ami 0,4%-kal több a 2006. évinél.

A jogszabályi változások hatására (nemcsak a bv. intézet tehet előterjesztést a bv. bíróhoz, hanem az elítélt és a védője is) a feltételes szabadságra bocsátás már említett emelkedése mellett az enyhébb végrehajtási szabályok alkalmazásával, illetve megszüntetésével kapcsolatos ügyek száma is nőtt (36,6% és 137,5%). Ugyanakkor a végrehajtási fokozat enyhítése (2 370 eset) mindössze 3,6%-os éves emelkedést mutat az előterjesztésre jogosultak megháromszorozódása ellenére is.

A büntetés-végrehajtással kapcsolatos, a fogvatartott vagy hozzátartozója, illetve védője által külön írásban benyújtott panaszok, kérelmek és bejelentések száma 2007-ben 2 066 – 2006-ban 2 065 – volt. Ezek közül 30,9%-nak helyt adott a bv. felügyeleti ügyész, 32%-ot elutasított, a többi ügyben egyéb intézkedést tett.

A panaszok, kérelmek és bejelentések intézése során a szakügyészek 6 150 fogvatartottat hallgattak meg, ez a szám 19,6%-kal több a 2006. évinél. A panaszok, kérelmek, bejelentések benyújtói bűnügyeiken túlmenően családi jogi, munkajogi, polgári jogi, társadalombiztosítási jogi és még több más jogághoz tartozó ügyben kérték a bv. felügyeleti ügyészi felvilágosítást, intézkedést, vagy kérelmüknek és feljelentésüknek az illetékes szervhez továbbítását. Az intézeti élettől kapcsolatban a legtöbb kérelem a más bv. intézetbe szállításra irányult, a legtöbb panasz az elhelyezési körülményekkel volt kapcsolatos, a bejelentések és feljelentések közül számos a bánásmódot kifogásolta.

Az összes – tehát nemcsak a bv. intézeteket, rendőrségi fogdákat érintő – bv. felügyeleti ügyészi vizsgálat száma 7 297 volt, amelynek egynegyedét képezték az előre tervezett vizsgálatok. Az összes vizsgálat száma 2007-ben az előző évinél 2%-kal azért volt kevesebb, mivel bezárták a Komárom-Esztergom Megyei Bv. Intézet, valamint Nyugat-Dunántúlon az idegrendészeti fogdákat és a külföldiek kijelölt kötelező tartózkodási helyeit, továbbá több előállító helyiséget is. Az összes vizsgálatból 616 (8,4%-os emelkedés) a fogva tartó intézetben elkövetett bűncselekménnyel, 625 pedig (8,6%-os emelkedés) a bv. intézetben vagy rendőrségi fogdában történt más rendkívüli eseménnyel volt kapcsolatos. A vizsgálatok alapján a bv. felügyeleti ügyész 171 esetben utasítást adott a jogszabályi rendelkezés betartására, 75 vizsgálat alkalmával jelzéssel, 5 vizsgálatot követően pedig rendelkezéssel élt, 1 608 alkalommal észrevételt tett, 42

vizsgálat eredményeként büntető, 5 vizsgálat eredményeként pedig fegyelmi eljárást kezdeményezett.

A 2007. évben tehát az előző évihez hasonló súlyú intézkedések történtek összességében, kevesebb volt a kisebb súlyú, viszont több a „keményebb” intézkedést jelentő jelzés.

Tovább tart a közérdekű munka büntetésüket töltő elítéltek számának évről-évre történő emelkedése. Nőtt az új munkahely vagy munka kijelölésével, valamint a végrehajthatóság megszűnésének megállapításával kapcsolatos ügyek száma is, ami a többletfeladatokon kívül arra enged következtetni – s ezt a szakági tapasztalatok is alátámasztották –, hogy a végrehajtási feltételek még nem megfelelően biztosítottak, szervezettek.

A pénz fő- és mellékbüntetés végrehajtásának helyzetét elemezve több ügyben volt tapasztalható, hogy a büntetés végrehajthatóságának elévülési idejét nem egységesen állapították meg. A mellékbüntetés (közügyektől, foglalkozástól, járművezetéstől való eltiltás, illetve kitiltás és kiutasítás) hatálya alatt állók száma éves viszonylatban országosan több mint 30 ezer fő tesz ki; ez a szám nem csökken, sőt növekedést mutat. Törvényességi vizsgálati tapasztalataink szerint a mellékbüntetések végrehajtásának feltételei még nincsenek biztosítva, azonban a probléma megoldásának elősegítése érdekében – kezdeményezésünkre – a büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló új törvény tervezetében már biztató lépések fedezhetők fel e tekintetben.

A büntetőjogi intézkedések körében a kényszergyógyítás, valamint a kábítószeres bűncselekményekkel érintett fogvatartottak elhelyezésére, kezelésére vonatkozó jogszabályi rendelkezések végrehajtásának törvényessége tárgyában tartott vizsgálat többek között feltárt a végrehajtás időszerűségét befolyásoló, a végrehajtó szerveken kívül álló adminisztratív hiányosságokat.

Az utóbbi tízéves időszakban évről-évre nőtt a pártfogó felügyelet hatálya alatt álló felnőtt korúak száma. Az új szervezet és központi irányítás nemcsak a hatékonysági, hanem a törvényességi követelmények teljesítésében is együttműködött az ügyészséggel. A kodifikációs javaslatok tükrében feladataink további növekedésének körvonalai rajzolódnak ki.

A büntetőeljárás során lefoglalt tárgyak kezelése, tárolása, nyilvántartása, megsemmisítése, az elkobzás végrehajtásának a nyomozó szerveknél végzett törvényességi vizsgálata során a szakági ügyészek által feltárt hiányosságok megszüntetése nemcsak a végrehajtásban közreműködő szervek, de a jogalkotó intézkedését is igényelné.

A bűnügyi nyilvántartás terén a nemzetközi kötelezettségeink teljesítéséből adódó további feladatnövekedés (külföldi hatóságoktól érkező egyre nagyobb számú prioritás iránti jogsegélykérelem) tapasztalható már, ez várható a jövőben is. A szakági ügyészek figyelem-felhívásaikkal is hozzájárultak a bűnügyi nyilvántartás fejlesztéséhez, törvényes működéséhez.

Köztudott, hogy a bv. intézetek zsúfoltsága hátrányosan befolyásolja az előzetesen letartóztatottak, a jogerősen elítéltek és a szabálysértési elzárást töltők jogi helyzetét, a fogvatartás biztonságát, valamint kihat a bánásmód törvényességére, s arra is, hogy az ún. rendkívüli események viszonylag magas száma fennmaradjon. Mindez továbbra is

nagy figyelmet igényel a szakági ügyészek részéről. Csak üdvözölni lehet minden, a zsúfoltság enyhítése irányába ható intézkedést. A PPP-konstrukcióban megépült tiszalöki és szombathelyi országos büntetés-végrehajtási intézetekben az ügyészi törvényességi feladatok ellátása gyakoribb jelenlétet, több meghallgatást és szélesebb körű vizsgálati tevékenységet igényel a bv. felügyeleti ügyésztől.

Az idegenrendészeti fogdáknban és a kötelező tartózkodási helyként kijelölt közösségi szállásokon az elhelyezési körülmények javulása miatt csökkentek a rendkívüli események, az eljárások – a magyar hatóságoktól független okokból történő – elhúzódása ugyanakkor érthetetlen a szabadságkorlátozás alatt álló külföldiek számára.

„Hiába az anyagi jog tudományos művelése, a büntetésről vallott teóriák kidolgozása és hirdetése, a kiszabás elveinek kidolgozása, ha minden elképzelések megbuknak a diszfunkcionális végrehajtáson” – írta a haza bölcseként nevezett Deák Ferenc. A jövő emberközpontú büntető igazságszolgáltatása szempontjából a szankcionálás feltételei és formái mellett fontos az eljárás és a büntetés-végrehajtás is. A büntető anyagi jog büntetéssel fenyeget, a bíróság ezt a törvényben szabályozott eljárás során szabja ki, az állam pedig a végrehajtó szervének eljárása során azt végrehajtja. Mindegyik koncepciója és szerkezete középpontjában – egyaránt mint tettesnek és sértettnek – az ember védelmének és tiszteletének kell állnia, melyből levezethető szabadságának korlátja is. Annak a szabadságé, amelyet csak annyiban gyakorolhat, és amelynek tiszteletben tartását csak annyiban igényelheti másoktól, amennyiben embertársainak ugyanolyan és éppúgy tiszteletben tartandó szabadságába és jogaiba nem ütközik.

Nem szabad eltérni, hogy következmény nélküli legyen a normasértés, elmaradjon a végrehajtás, a cselekmény által megbolygatott szabadságkorlátozást és védelmi köröket újból meg kell szilárdítani, mégpedig a hatékonyság érdekében gyorsan és nyilvánosan. A bűnelkövető emberben ugyanakkor nemcsak az individuumot, hanem az embertársat is látnunk kell. A büntető felelősségre vonásnak ebben a harmadik, ún. büntetés-végrehajtási szakaszában már a tettről a tettesre esik nagyobb figyelem, bár a büntetési és büntetés-végrehajtási elméletek összecsengenek.

A büntetés-végrehajtás a büntető felelősségre vonás harmadik fő szakasza, amelynek során megvalósul a jogerős bírósági ítéletben vagy más hatóság határozatában megjelölt büntetőjogi szankció, büntető eljárásjogi kényszerintézkedés vagy más hatósági, így igazgatási szankció tényleges tartalmát képező jogfosztás, jogkorlátozás, mégpedig a törvényekben meghatározott mértékben, módon és határig.

Ha a gyakorlati végrehajtás ennél kevesebb, annulálja a törvényt, az azt alkalmazó bíróságot vagy más hatóságot, ezek eljárását, a sértettet, a társadalom védelméhez fűződő alkotmányos követelményt, és nem felel meg a jogállamiságnak sem, szinte hiábavalóvá válik minden addigi munka, költség, idő. Ha viszont a végrehajtás során a jogkorlátozásban és a módszerben akár egy hajszállal is a jogállamisági határon túllépnek, az szintén a törvényesség, a jogállamiság megsértését jelenti, tekintélyfosztó, a kitűzött célok ellen ható, mert nem lehet senkit a törvények betartására késztetni törvénytörő módon.

Amennyiben a jogállam hatóságai, szervei, tisztségviselői nem tartják tiszteletben a törvényt, sőt nem példamutatók a betartásában, nehezen vezet eredményre az egész

büntető felelősségre vonás mindhárom szakasza, tevékenységük nem váltja ki a törvények iránti tiszteletet. Törvényesség nélkül nincs jogállamiság sem. Nagyon fontos, nagyon éles határról van szó; mégpedig a társadalmi, a jogi élet változásával változó határról. Kellő odafigyelést, felkészültséget igényelnek az e szakaszban lévő feladatok is, ezért is támogattam a rendszerváltozás idején, hogy jogi szakvizsga tárgy, majd egyetemi tantárgy legyen a magyar büntetés-végrehajtási jog.

Meg kell ehelyütt említeni, hogy Európában elsőként hazánkban lett tantárgy az Európai büntetés-végrehajtási jog, mégpedig Magyarország Európai Unióhoz csatlakozása évében. Nagy aquis, kötelező joganyag van, s precedens. A tudományos és oktatói munkában elért eredményeinknek kedvező a visszhangja nemcsak hazánkban. Az európai ellenőrző szervek pozitívan értékelték minden eddigi látogatásuk alkalmával azt, ahogyan a magyar hatóságok, tisztségviselők viszonyulnak a fogvatartottakkal kapcsolatos európai emberi jogi követelmények megvalósításához. Példaként hozták fel a büntetés-végrehajtás hazánkban működő széleskörű jogállami garanciarendszerét, benne az ügyészi törvényességi felügyelettel, a széleskörű büntetés-végrehajtási bírói hatáskörrel, az ombudsmanhoz fordulási joggal, a társadalmi ellenőrzéssel és a nemzetközi ellenőrzéssel.

Igen nagy körültekintést, érzékenységet igényel egy jogállamban a büntetés-végrehajtás törvényessége. A jogállam „tisztességének fokmérőjét” jelenti az, ahogy a – bármilyen címen szabadságában korlátozott – fogvatartottakkal bánt. Kihívás vele szemben, hogy törvényszegőinek is meg tudja mutatni saját „emberségét” és méltóságát.

Winston Churchill, az 1910-es brit kormány belügyminisztereként a következőt mondta: „A nagyközönség hangulatára és vérmérsékletére tekintettel; arra, hogy miképpen bánnak a bűnözőkkel, az egyik legtévedhetetlenebb tesztje bármely ország civilizációjának.”¹¹

Fjodor Dosztojevszkij szerint – aki olyan kimerítően írt a börtönbüntetésről?¹² – „Egy ország civilizációjának normáit úgy lehet megítélni, hogy kinyitjuk börtönei ajtóit.”

A harmadik idézet újabb keletű, az egyik leghíresebb volt rabtól származik, aki a közel múltig a Dél-Afrikai Köztársaság elnöke volt: „Úgy mondják, hogy nem ismer valaki igazán egy országot, amíg nem látta belülről annak börtöneit. Egy országot nem arról kell megítélni, hogy miképpen bánt a legnagyobb rangú polgáraival, hanem a legalacsonyabb sorban lévőkkel.”¹³

„Ahol az egyes országok alapjogai korlátozás alá esnek, a legmesszebbmenőig védelmet kell nyújtani a visszaélések ellen” – írja Andreas Ganthér „Az Európai Emberi Jogi Bizottság gyakorlata a büntetés-végrehajtás területén” című, a Max Planck Intézet kiadásában megjelent jog-összehasonlító tanulmányában.

Az európai uniós joggyakorlat a szankció-végrehajtás ismérvei közül hangsúlyt helyez az „ésszerű hatékonyság kritériumára”. Az arányos, de ugyanakkor hatékony, sőt

¹¹ Belügyminisztériumi Jegyzetjelentés H. C. Viták 5. sorozat 19. kötet.

¹² A holtak háza, 1915.

¹³ Mandela, N.: Hosszú menet a szabadság terén. Little Brown és Co. London, 1994.

elrettentő szankció gyakori meghatározási forma az uniós gyakorlatban. Szem előtt kell tartani az „asszimiláció kritériumát”, melynek értelmében az alkalmazandó szankciók skálájának összehasonlíthatónak kell lennie. A szigorúság kritériuma a szabadságvesztési tételek különféleségeit foglalja magában, hogy a szankció megfelelően hatékony, elrettentő legyen a törvényesség, a jogállamiság keretei között.

A cél tehát a bűncselekmény folytán megbomlott jogi egyensúly helyreállítása, amely a büntető felelősségre vonás hatálya alatt álló személy részére cselekményéért hátránnyal járó következményt jelent, de egyben a társadalomba visszavezetésével, reszocializálásával vagy integrálásával a megbomlott egyensúly helyreállításának fő követelménye is érvényesül.

A jövőben fontosnak tűnik jóvátételt nyújtani a jogaiban megsértett egyénnek, mégha csak oly módon is, hogy a büntetés jellege ne zárja ki a jóvátétel lehetőségét. Például a pénzbüntetésekbe befolyt összegeket elsősorban az áldozatok kártalanítására kellene fordítani, és a szabadságvesztést is oly módon végrehajtani, hogy az elítéltet a sértett kártalanítására is sarkallja. Nem olyan távoli jövő, hogy a hazánkban ígéretesen beindult mediáció a büntetés-végrehajtási szakaszban is szerephez jusson. A szankció hatékonyságának feltételei közé tartozik az is, hogy az alkalmazásával összefüggő negatív mellékhatásokat kizárják, vagy legalábbis a lehető legkisebb mértékre korlátozzák. A büntetés-végrehajtási szervek tevékenységének minősége, jogszerűsége, alapvető feltételként befolyásolja a szankcionálás eredményességét.